

વીર સંવત ૨૪૯૨, મહા વદ ૧૪, શનિવાર
તા. ૧૯-૨-૧૯૬૬, શ્લોક-૯ પ્રવચન નંબર-૩૦

‘છહ ઢાલા’, ઉસમેં ચૌથી ઢાલ ચલતી હૈ, ઉસકા ૯ વાં શ્લોક. શ્લોક ચલા હૈ, થોડા ભાવાર્થ બાકી હૈ. શ્લોક ફિર સે (લેતે હૈં).

પુણ્ય-પાપ ફલમાહિં, હરખ વિલખૌ મત ભાઈ;
યહ પુદ્ગલ પરજાય, ઉપજિ વિનસૈ ફિર થાઈ.
લાખ બાતકી બાત યહી, નિશ્ચય ઉર લાઓ;
તોરિ સકલ જગદંદ-ઈંદ, નિત આતમ ધ્યાઓ. ૯.

ક્યા કહતે હૈં ? દેખો ! અંતિમ દો શબ્દ હૈં ના ? ‘પુણ્ય-પાપ કા બંધ વહ પુદ્ગલ કી પર્યાયે (અવસ્થાઓ) હૈં;...’ ક્યા કહતે હૈં ? આત્મા હૈ, આત્મા વહ શુદ્ધ જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપ ચૈતન્યમૂર્તિ (હૈ). ઉસકી દષ્ટિ (કરને સે) ઔર ઉસમેં સ્થિર હોને સે કભી બંધ હોતા નહીં. આત્મા જ્ઞાનાનંદ પવિત્ર સ્વરૂપ (હૈ), ઉસકી અંતર મેં શ્રદ્ધા ઔર ઉસકા જ્ઞાન (કરના) ઔર ઉસમેં લીનતા હોને સે તો નયા કર્મ કા બંધ હોતા નહીં. પુરાને ખીર જાતે હૈં. યહાં કહતે હૈં કિ, પૂર્વ મેં અપને સ્વરૂપ કે ભાન બિના જો શુભ ઔર અશુભભાવ કિયે થે, પુણ્ય ઔર પાપ કે ભાવ પૂર્વ મેં (કિયે થે)...

‘પુણ્ય-પાપ કા બંધ વહ પુદ્ગલ કી પર્યાયે (અવસ્થાઓ) હૈં;...’ હૈ ? ક્યા કહતે હૈં ? કિ, અપના આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્ય સ્વભાવ હૈ, ઉસકી યદિ ધર્મ દષ્ટિ હુઈ હો ઔર અપને જ્ઞાન મેં લીનતા-ચારિત્ર હુઆ હો તો ઉસસે તો નયા બંધ હોતા નહીં. સમજ મેં આયા ? ‘સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રાણિ મોક્ષમાર્ગઃ’ યહ તો છૂટને કા રાસ્તા હૈ. ક્યા (કહા) ? આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્ય, રાગ-દ્વેષ, પુણ્ય-પાપ સે રહિત, શરીર-દેહ કી ક્રિયા સે રહિત ઐસા અપના આત્મા એક સેકંડ કે અસંખ્ય ભાગ મેં પૂર્ણ શુદ્ધ આનંદ (સ્વરૂપ હૈ), ઐસી અંતર્મુખ કી દષ્ટિ કરના વહ તો બંધ કા કારણ નહીં,

વહ તો મોક્ષ કા કારણ હૈ. ડૉક્ટર ! સમજ મેં આયા ? સમજે કી થોડી સૂક્ષ્મ બાત લેતે હૈં, દેખો ! પાઠ મેં તો ઐસા લિયા ના ?

‘પુણ્ય-પાપ ફલમાહિં, હરખ વિલખૌ મત ભાઈ;’ શ્લોક હૈ ના ? ડૉક્ટર !

યહ પુદ્ગલ પરજાય, ઉપજિ વિનસૈ ફિર થાઈ.

લાખ બાતકી બાત યહી, નિશ્ચય ઉર લાઓ;

તોરિ સકલ જગદંદ-ઈંદ, નિત આતમ ધ્યાઓ.

બડા શ્લોક (હૈ). દેખો ! ‘પુણ્ય-પાપ કા બંધ વહ પુદ્ગલ કી પર્યાયેં (અવસ્થાએં) હૈં;...’ ક્યા કહા ? પૂર્વ મેં કોઈ આત્મા ને શુભ-અશુભભાવ ક્રિયા હો, દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા, યાત્રા (કે ભાવ ક્રિયે) વહ શુભભાવ હૈં. ઔર હિંસા, જૂઠ, ચોરી, વિષયભોગ વાસના, કામ, ક્રોધ પાપભાવ હૈં. દોનો ભાવ સે નયા બંધ પડતા હૈ. શુભભાવ સે પુણ્યબંધન હોતા હૈ, અશુભભાવ સે પાપબંધન હોતા હૈ. એક બાત. સમજ મેં આયા ? ધર્મ તીસરી ચીજ હૈ.

પુણ્ય ઔર પાપ કે ભાવ સે ભિન્ન, અપના જ્ઞાનાનંદ શુદ્ધ ચૈતન્ય સ્વરૂપ કી અંતર મેં રાગ કી એકતા બિના સ્વભાવ કી અંતર એકતા કરકે સમ્યગ્દર્શન પ્રગટ કરના વહ મુક્તિ કા માર્ગ હૈ. ઔર અપના શુદ્ધ ચૈતન્ય સ્વભાવ કા જ્ઞાન કરકે એકાકાર હોના વહી મુક્તિ કા માર્ગ હૈ. ફિર સ્વરૂપ મેં લીન હોના, આનંદ સ્વરૂપ ચિદાનંદ કા અનુભવ હુઆ હો ઐસે સમ્યગ્દષ્ટિ બાદ મેં સ્વરૂપ ને લીન (હોના), ચરના, રમના, જમના (હો) ઉસકા નામ ભગવાન ચારિત્ર કહતે હૈં.

‘સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રાણિ મોક્ષમાર્ગઃ’ યેં તીનો તો મોક્ષ કા માર્ગ હૈ. યહ માર્ગ પ્રગટ કરને સે પહલે અનાદિકાલ સે ચૌરાસી કે અવતાર મેં પરિભ્રમણ કરતે-કરતે ઉસને પુણ્ય ઔર પાપ અનંત બૈર ક્રિયે ઔર ઉસસે પુણ્ય-પાપા કા બંધ ભી રજકણ મેં, પુદ્ગલ મેં, જડ મેં બંધ હો ગયા. અબ કહતે હૈં કિ, પુણ્ય-પાપ કે ભાવ સે જો જડ બંધ હુઆ ઉસસે જો સંયોગ મિલતા હૈ વહ પુદ્ગલ કી અવસ્થા હૈ. ક્યા (કહા) ? પુણ્ય-પાપ, જૈસા શુભભાવ-અશુભભાવ ક્રિયા થા ઉસસે કર્મ કા બંધ પડા વહ તો પુદ્ગલ કી અવસ્થા હૈ. સમજ મેં આયા ? બરાબર હૈ ? ક્યા કહા ?

જિસકો આત્મા કા કલ્યાણ કરના હો ઉસકા જ્ઞાન કરના, વહ તો પહલે કહા ના ? પહલે કહા થા. સાતવે શ્લોક મેં નહીં આયા થા ? ‘ધન સમાજ ગજ બાજ, રાજ તો કાજ ન આવૈ;’ સાતવાં શ્લોક હૈ ?

જ્ઞાન આપકો રૂપ ભયે, ફિર અચલ રહયૈ.
તાસ જ્ઞાનકો કારન, સ્વ-પર વિવેક બખાનૌ;
કોટિ ઉપાય બનાય ભવ્ય, તાકો ઉર આનૌ.

હૈ ? કરોડ ઉપાય કરકે ભી સ્વ-પર કા વિવેક કરના વહ તેરા પહલા કર્તવ્ય હૈ. સમજ મેં આયા ? ભેદજ્ઞાન – પુણ્ય-પાપ કા જો વિકલ્પ ઉઠતા હૈ વહ વિકાર હૈ, આત્મા ઉસસે ભિન્ન હૈ. ઐસા સ્વ-પર કા વિવેક કરના વહી કોટિ ઉપાય કરકે ભી પહલે વહ કરો. ભેદજ્ઞાન કિયે બિના કભી કલ્યાણ ઔર મુક્તિ કા માર્ગ તુજે પ્રાપ્ત હોગા નહીં. આહા..હા...!

કહતે હૈં કિ, સમ્યગ્જ્ઞાન ‘કોટિ ઉપાય બનાય’ સ્વ-પર ભેદ-પુણ્ય-પાપ કા ભાવ, ઉસે સમજના પડેગા કિ નહીં ? શુભ-અશુભભાવ ઉઠતા હૈ વહ વિકાર, બંધ કા કારણ હૈ. ઉસસે રહિત મેરી ચીજ શુદ્ધ ચિદાનંદ સ્વરૂપ કે સન્મુખ હોકર સ્વભાવ કી દષ્ટિ કરના ઔર અંતર સ્વભાવ કા જ્ઞાન કરકે સ્વભાવ મેં લીન હોના વહી એક મુક્તિ કા માર્ગ ઔર છૂટને કા રાસ્તા હૈ, દૂસરા કોઈ મુક્તિ કા માર્ગ હૈ નહીં.

કહતે હૈં કિ, પૂર્વ મેં પુણ્યભાવ, પાપભાવ કિયા થા ઉસમેં પુદ્ગલ કી પર્યાય બંધી થી, કર્મ કા બંધ હુઆ વહ પુદ્ગલ કી અવસ્થા હૈ, ઉસમેં આત્મા કી કોઈ અવસ્થા પ્રાપ્ત હોતી નહીં. સમજ મેં આયા ? શુભ ઔર અશુભભાવ હોતે હૈં. ત્રીન ભાવ હોતે હૈં, શુદ્ધ, શુભ ઔર અશુભ. શુભ ઔર અશુભભાવ હૈ ઉસસે તો પુદ્ગલ કર્મ કી જડ કી અવસ્થા કર્મ કી બંધતી હૈ. ઔર શુદ્ધભાવ હૈ વહ તો અપના આત્મા સન્મુખી શ્રદ્ધા, જ્ઞાન, શાંતિ કરના ઉસકા નામ શુદ્ધભાવ હૈ. ઇસ શુદ્ધભાવ સે બંધ નહીં હોતા. શુદ્ધભાવ સે નિર્જરા ઔર સંવર હોતા હૈ. સમજ મેં આયા ? પૂર્વ મેં અનંત કાલ મેં જબ તક સંવર, નિર્જરા આદિ નહીં હુઆ તો કહતે હૈં કિ, પૂર્વ પુણ્ય-પાપ કે ભાવ સે રજકણ કા બંધ હુઆ વહ પુદ્ગલ કી જડ કી અવસ્થા (હૈ), કર્મ કી, મિટ્ટી કી અવસ્થા હૈ.

‘ઉનકે ઉદય મેં...’ જો બંધ પડા થા ઉસકે પાક કે કાલ મેં, ઉદય મેં પાક કે કાલ મેં ‘સંયોગ પ્રાપ્ત હોં...’ ઉસસે તો સંયોગ મિલતા હે. બરાબર હે ? ઉસમેં આત્મા નહીં મિલતા. પુણ્ય-પાપ કા ભાવ સે બંધ પડતા હે વહ જડ કી અવસ્થા (હે) ઔર જડ કે પાક સે સંયોગ મિલે. પુણ્ય કા ઉદય હો તો યે પૈસે-લક્ષ્મી, કીર્તિ કા સંયોગ મિલે. પાપ કા ઉદય હો તો નિર્ધનતા, સરોગતા ઐસી પ્રતિકૂલતા કે સંયોગ મિલે.

કહતે હેં કિ, ‘ઉનકે ઉદય મેં...’ પૂર્વ કા કર્મબંધ પડા હે ઉસકે પાક કાલ મેં, ઉદય મેં ‘સંયોગ પ્રાપ્ત હોં વે ભી ક્ષણિક સંયોગરૂપ સે આતે-જાતે હેં,...’ બરાબર હે ? ચલતી-ફીરતી છાયા. પૂર્વ કા પુણ્ય-પાપ કા બંધ સે સંયોગ મિલો, સંયોગ વિયોગ હો જાઓ ઐસા અનંત બૈર આતે-જાતે હેં. વહ ક્ષણભંગુર વસ્તુ હે. ઉસમેં કોઈ આત્મા કા લાભ હે નહીં. યે તીસરી બાત (હુઈ).

પુણ્ય-પાપ કા બંધન સે સંયોગ પ્રાપ્ત હો વહ અપને આત્મા કે વર્તમાન પુરુષાર્થ સે પ્રાપ્ત નહીં હોતા. ક્યા કહા ? પૂર્વ કા પુણ્ય-પાપ કા બંધ પડા હે ઉસસે જો લક્ષ્મી મિલે, નિર્ધનતા મિલે, સધનતા મિલે વહ સબ વર્તમાન પ્રયત્ન સે નહીં (મિલતા). પૂર્વ કા પુણ્ય-પાપ કા બંધ પડા હે ઉસસે સંયોગ કી પ્રાપ્તિ હોતી હે. સમજ મેં નહીં આયા ? યે પૈસા મિલતા હે, નિર્ધનતા મિલતી હે, સધનતા મિલે, નિરોગ મિલે, રોગ હોતા હે વહ વર્તમાન પ્રયત્ન કા ફલ નહીં (હે), વૈસે રાગ બરાબર કરે તો શરીર કી વ્યવસ્થા રખ સકે, નિરોગતા (રહે) ઔર બરાબર ધ્યાન ન રખે તો સરોગ હો જાયે, ઐસી બાત હે નહીં. વહ તો પૂર્વ કે પુણ્ય-પાપ કે ભાવ સે જૈસા બંધ પડા હે ઐસા ઉસકે ઉદય સે ઐસા સંયોગ હો જાતા હે. અપને પ્રયત્ન કે બિના પૂર્વ કે પુણ્ય કે, પાપ કે કારણ ઐસી સંયોગ દશા આ જાતી હે. આહા...! પૈસા-બૈસા ચાંદી મેં કમાના વહ ક્યા વર્તમાન પુરુષાર્થ કા ફલ હે ? ઐસા કહતે હેં. સંયોગ પ્રાપ્ત હોતા હે. પૂર્વ કા બંધ પડા હે ઉસસે સંયોગ પ્રાપ્ત હોતા હે. વર્તમાન તેરા અશુભરાગ યા શુભરાગ સે વર્તમાન સામગ્રી મિલતી નહીં. ક્યા કરના ? ખબર નહીં, ક્યા ચીજ હે ઉસકી ખબર નહીં, તુજે સમ્યગ્જ્ઞાન કી ખબર નહીં. ઔર હિત કરના (હે), કહાં સે હિત હોગા ? સમજ મેં આયા ?

કહતે હૈં, પુદ્ગલ બંધ પડા હૈ ઉસસે સંયોગ પ્રાપ્ત હોતા હૈ, બસ ! સધનતા, નિર્ધનતા, સરોગતા, નિરોગતા, અનુકૂલતા, પ્રતિકૂલતા વહ સબ પૂર્વ કા પુણ્ય-પાપ કા બંધ પડા હૈ ઉસકે ફલ મેં આતા હૈ. બરાબર હૈ ? નોકરી વ્યવસ્થા કરતે હૈં તો પૈસા મિલતા હૈ, ઐસા નહીં હૈ, ઐસા કહતે હૈં. દોસૌ કા પગાર, ત્રીન સૌ કા પગાર મિલતા હૈ વહ વર્તમાન નોકરી કા ભાવ કરતે હૈં તો ભાવ ક્રિયા તો મિલતા હૈ, ઐસા નહીં. પૂર્વ કે પુણ્ય કે કારણ સે મિલતા હૈ. સરકાર ક્યા દે ? સમજ મેં આયા ?

મુમુક્ષુ :- ... ઘેર આવે છે....

ઉત્તર :- ઘર મેં આતા હૈ લિકન વહ તો વિકલ્પ હૈ ઔર જાને કી ક્રિયા જડ કી હૈ. આત્મા કહાં જડ કી ક્રિયા કરતા હૈ. સૂક્ષ્મ બાત (હૈ). તત્ત્વ કી ખબર નહીં. સાત તત્ત્વ હૈં... કહા ના ? સ્વ-પર કા ભેદ કોટિ ઉપાય કરકે પહલે કરો. જબ તક સ્વ-પર કા ભેદ નહીં હોગા તબ તક તેરી સમ્યક્ જ્ઞાનકલા જાગી નહીં ઔર જગે બિને તુજે કભી ધર્મ હોતા નહીં. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ?

કહતે હૈં, થોડી બાત મેં તો બહુત સમા દિયા હૈ ના ! દેખો ! પાઠ મેં ઐસા હૈ કિ નહીં ? ‘પુણ્ય-પાપ ફલ માહિ’ ઇતને શબ્દ હૈં. ઉસકા અર્થ ક્યા હુઆ ? કિ, પૂર્વ કા જો પુણ્ય-પાપ બંધા હૈ ઉસકા ફલ હૈ. કૌન ? યે સંયોગ ઔર વિયોગ હોતા હૈ વહ. ‘હરખ બિલખૌ મત ભાઈ;’ અબ કહતે હૈં કિ, પૂર્વ કે પુણ્ય કે કારણ યે ચીજ મિલી ઉસમેં હર્ષ નહીં કરના. સમજ મેં આયા ? ઉસ ચીજ સે આત્મા કો કોઈ લાભ હોતા હૈ ઐસા હૈ નહીં. પુણ્ય કે કારણ ચીજ મિલી, લક્ષ્મી, કુટુંબ, પરિવાર, હાથી, સમાજ બોલ લિયે હૈં ના ? ઉસસે કોઈ આત્મા કા કામ નહીં હોતા, વહ કોઈ આત્મા કા લાભ નહીં હૈ. ડોક્ટર ! કુટુંબ-કબીલા બહુત મિલે, પાંચ-પચાસ લાખ કી પુંજ મિલે તો ઉસમેં આત્મા કો ક્યા ? વહ તો પહલે કહા નહીં ? ઉસમેં કહા થા ના ? ‘ધન સમાજ ગજ બાજ, રાજ તો કાજ ન આવૈ;’ તુજે થોડા ભી કામ નહીં આતા. આહા..હા...! ‘રાજ તો કાજ ન આવૈ;’.

મુમુક્ષુ :- વ્યવહાર સે આવે.

ઉત્તર :- ધૂલ મેં ભી આતા નહીં. હૈ ? ઉસમેં લિખા હૈ ?

યહ તો ‘છહ ઢાલા’ પઢતે હૈં, ‘દૌલતરામજી’ કૃત ‘છહ ઢાલા’ હૈ.

ધન સમાજ ગજ બાજ, રાજ તો કાજ ન આવૈ;

જ્ઞાન આપકો રૂપ ભયે, ફિર અચલ રહયૈ.

ભગવાનઆત્મા જ્ઞાનાનંદ ચૈતન્યસ્વરૂપ મૈં ધ્રુવ નિત્યાનંદ હૂં, ઐસા અંતર્મુખ કા આત્મા કા જ્ઞાન હુઆ વહ જ્ઞાન અચલ રહેગા. ક્યોંકિ વહ ચીજ અપની હૈ. પૂર્વ કે પુણ્ય-પાપ સે મિલી ચીજ અપને કો કુછ કામ આતી નહીં, કુછ કામ આતી નહીં. કુછ કામ આતી નહીં ? ખાના-પીના, લહુ મિલના, પૈસે હો તો મિલતા હૈ કિ નહીં ? આત્મા કો કુછ કામ નહીં આતી, ઐસા કહતે હૈં. વહ દેહાદિ કી ક્રિયા મૈં ભલે નિમિત્ત હો. સમજ મૈં આયા ? પૂર્વ કા પુણ્ય કા ફલ રાજ, બાજ, કાજ, ઘોડા, હાથી, સ્ત્રી, કુટુંબ આત્મા કો બિલકુલ કામ નહીં આતે. આત્મા પર પદાર્થ હૈ, વે ઉસસે પરપદાર્થ હૈં. પર પદાર્થ અપને કો કામ મૈં આવે ઐસી ચીજ હૈ નહીં. ભાઈ ! વે ક્યા હોગા ? અરે.. અરે...! બડી ભમણા ! પર ચીજ બિલકુલ, કિચિત્ આત્મા કે હિત મૈં કામ આવે (ઐસા) બિલકુલ નહીં (હૈ). સમજ મૈં આયા ?

કહતે હૈં કિ, પૂર્વ કા પુણ્ય કા ફલ ઔર પાપ કા ફલ સંયોગ મિલા, વહ સંયોગ આત્મા કો કુછ કામ કા હૈ નહીં. ભાઈ !

મુમુક્ષુ :- .. વિમાસણમાં પડી જવાય છે....

ઉત્તર :- ઐસા સુભટ હૈ ના. આજ સુબહ વે કંટાલા લેકર આયે થે.

મુમુક્ષુ :- રાત કો નીંદ નહીં આયે તો ક્યા કરે ?

ઉત્તર :- નીંદ ન આયે (વહ) જડ કી ક્રિયા હૈ, ઉસમૈં ક્યા હુઆ ? આત્મા કો ક્યા દુઃખ હુઆ ? સંયોગ હૈ, સંયોગ કી ચીજ હૈ. વહાં તો ગ્રંથકાર કહતે હૈં. આચાર્યો કા કથન જો પરંપરા સે આયા હૈ વહી ‘દૌલતરામજી’ ‘છહ ઢાલા’ મૈં કહતે હૈં. તુજે પૂર્વ કે પુણ્ય કે કારણ સંયોગ મિલા વહ ક્યા તેરે કામ કા હૈ ? વહ તો ક્ષણભંગુર ચીજ હૈ, પર ચીજ હૈ, તેરે આત્મા કે લિયે બિલકુલ હિત મૈં કામ કી નહીં. આહા..હા...!

પાપ કા સંયોગ મિલા વહ (ભી પૂર્વ કે ઉદય કા ફલ હૈ). અબ પાપ કા (લેતે

હેં). ભાઈ ! એક તંદુરસ્તી ચાહિયે, પૈસે નહીં ચાહિયે. તબ (દૂસરે મુમુક્ષુ ને) કહા કિ, તંદુરસ્તી મિલે યા મિલે ? પૂર્વ મેં અશાતા બાંધી હૈ... યે કયા કહતે હેં ? પૂર્વ મેં પાપભાવ સે અશાતા કા બંધ પડા હૈ તો અશાતા મિલેગી, શરીર મેં રોગ આયેગા. કયા તંદુરસ્તી આયેગી ? તંદુરસ્તી કા પુણ્ય કિયા નહીં ઔર તંદુરસ્તી કી ઇચ્છા કરના, મૂઢ હૈ. અરે...! પુણ્ય હો ઔર તંદુરસ્તી હો તો ભી આત્મા કો કયા લાભ હૈ ? ઐસા યહાં કહતે હેં. આહા..હા...! આત્મા કો તંદુરસ્તી કા કયા લાભ હૈ ? સમજ મેં આયા ?

સાતવીં નરક મેં નારકી મહાપાપ કરકે જાતે હેં. (ઉસે) બહુત પ્રતિકૂલતા હેં, તો ભી ઉસમેં કોઈ પ્રાણી આત્મજ્ઞાન પા લેતે હેં. અંતર મેં (ઐસા હો જાતા હૈ કિ), ઓ..હો...! યે કયા ચીજ હૈ ? યે સંયોગ કયા ? પ્રતિકૂલતા (કયા) ? મેં ચીજ કયા હૂં ? મુજે મુનિઓને, સંતોં ને, જ્ઞાનીઓં ને પૂર્વ મેં કહા થા લેકિન મૈંને મેરી સાવધાની સે મેરા કામ નહીં કિયા, ઐસા વિચાર કરકે સાતવીં નરક મેં સમ્યગ્દર્શન પા લેતા હૈ. કહાં ? સાતવીં નરક મેં. આત્મા જ્ઞાનાનંદ ચૈતન્ય હૂં, યે શુભ-અશુભભાવ દુઃખદાયક હેં, સંયોગ પર હેં, દુઃખદાયક નહીં. પર સંયોગ મુજે દુઃખદાયક નહીં. સાતવીં નરક કે સંયોગ, હાં ! સાતવીં નરક કા સંયોગ, સમકિતી ઐસા જાનતે હેં કિ, યે સંયોગ મુજે દુઃખદાયક નહીં (હેં). ભાઈ ! આહા..હા...! યહાં તો તુમહારા પૈર નહીં ચલતા, દૂસરા કુદ્ધ હૈ નહીં, દિખને મેં કુદ્ધ હૈ નહીં, લડુ ખા જાતે હો. લડુ છોડ દેતા હૈ ? મુજ શરીર મેં ઠીક નહીં હૈ તો મેં લડુ નહીં ખાઉંગા.

મુમુક્ષુ :- પરાધીન હૈ ના !

ઉત્તર :- મેં દૂસરા કહતા હૂં, મૈંને ઐસા કબ કહા ? યે શરીર બરાબર ચલતા નહીં હૈ, ચુરમા બનાયા હો તો ચુરમા છોડ દેતા હૈ ? કિ, નહીં, નહીં. મેં પરાધીન હૂં મુજે ચુરમા નહીં ખાના હૈ, ઐસે છોડ દેતા હૈ ? મેં તો પરાધીન હૂં ભૈયા ! ચુરમા કહતે હેં ના ? લડુ બનાતે હેં. ઘી લબાલબ ડાલકર (બનાયા હો) ઔર ઉડદ કી દાલ, પત્તરવેલિયા કી પકોડી, અળવી (કે પાન કી) પકોડી હોતી હૈ ના ? મેરે શરીર મેં ઠીક નહીં હૈ તો મેં વહ ચીજ છોડ દેતા હૂં, મુજે ખાના નહીં હૈ. ઐસા કરતા હૈ ?

યહાં કહતે હૈં, વહ સંયોગી ચીજ હૈ. પૂર્વ કે પાપ કે કારણ સરોગતા, નિર્ધનતા, દારિદ્ર્યતા તો સંયોગ હૈ, ક્ષણભંગુર હૈ વહ આત્મા મેં દુઃખદાયક હૈ નહીં, દુઃખદાયક હૈ નહીં. અજ્ઞાની મૂઢ ઐસી માન્યતા કરતા હૈ કિ, પ્રતિકૂલતા મુજે દુઃખદાયક હૈ. કયા પરદ્રવ્ય દુઃખદાયક હૈ ? સમજ મેં આયા ? કયા પર વસ્તુ આત્મા કો દુઃખ દેતી હૈ ? તીનકાલ મેં નહીં. આત્મા અપને કો ભૂલકર વિકાર કરતા હૈ વહ દુઃખ કા કારણ હોતા હૈ. પર ચીજ દુઃખ કા કારણ હૈ નહીં. સમજ મેં આયા ? પર ચીજ દુઃખ કા કારણ હૈ નહીં.

ઉસી પ્રકાર પર ચીજ સુખ કા કારણ, કલ્પના કા સુખ કા કારણ ભી નહીં. અજ્ઞાની કલ્પના કરતા હૈ કિ, મુજે યે ચીજ અનુકૂલ હૈ, કુટુંબ અનુકૂલ હૈ, પૈસા અનુકૂલ હૈ, ઐસા હૈ. ઐસી માન્યતા કરકે મૂઢ કલ્પના ઉઠાકર સુખી હું, ઐસા માનતા હૈ. પર ચીજ સુખ કા કારણ હૈ નહીં. પુણ્ય કા લાખ, કરોડ સંયોગ મિલે વહ સુખ કા કારણ હૈ નહીં. પાપ સે કરોડ પ્રતિકૂલતા મિલે વહ દુઃખ કા કારણ હૈ નહીં. ઐસા નહીં માનતા હૈ ઔર અજ્ઞાની મૂઢ ઐસા માનતા હૈ કિ, પ્રતિકૂલતા મુજે દુઃખ કા કારણ હૈ, અનુકૂલતા સુખ કા કારણ હૈ. (વહ) મિથ્યાત્વ કા બડા પાપ કરતા હૈ. સમજ મેં આયા ? આહા..હા...! વહ મિથ્યાદષ્ટિ કા બડા પાપ હૈ. શ્રદ્ધા વિપરીત હૈ, શ્રદ્ધા કા ભાન હૈ નહીં. જો પૂર્વ કા પાપ આયા ઉસમેં ઉસસે પ્રતિકૂલતા હુઈ ઐસા માનનેવાલા ઉસસે અનંતગુના નયા પાપ બાંધતા હૈ. નકાર ક્રિયા, ખુદ ને નકાર (ક્રિયા કિ), દુઃખ મેરે કારણ સૈ નહીં, ઉસકે કારણ હૈ. ઐસી માન્યતા કરકે મિથ્યાદષ્ટિ અસત્યબુદ્ધિ નયા અનંત પાપ કા બંધન કરતા હૈ. વર્તમાન પ્રતિકૂલતા હૈ, ઉસસે અનંતગુની પ્રતિકૂલતા આયેગી વહાં ઉસકા જન્મ હોગા. સમજ મેં આયા ? ભાન નહીં કિ કયા (વસ્તુ સ્વરૂપ હૈ).

યહાં તો કહતે હૈં, ‘ઉદય મેં જો સંયોગ પ્રાપ્ત હોં...’ થોડે મેં બહુત ભર દિયા હૈ. યહ ‘છહ ઢાલા’ તો સાદી હિન્દી ભાષા હૈ. ઉસકા ભી અર્થ નહીં સમજે ઔર ઐસે હી બોલે જાયે. ‘ઉદય મેં જો સંયોગ પ્રાપ્ત હોં વે ભી ક્ષણિક સંયોગરૂપ સે આતે-જાતે હૈં...’ પૂર્વ કે પુણ્ય કે કારણ યે ચીજ આતે-જાતે સંયોગરૂપ હૈં. અપને કો કોઈ સુખ-દુઃખ કા કારણ યે ચીજ નહીં. બરાબર હૈ ? ‘જિતને કાલ તક વે નિકટ

રહે...' દેખો ! આત્મા કે સમીપ મેં પૂર્વ પુણ્ય-પાપ કા બંધ પડા થા ઉસકે સમીપ મેં અનુકૂલ-પ્રતિકૂલ સામગ્રી જિતને કાલ રહે 'વે સુખ-દુઃખ દેને મેં સમર્થ નહીં હેં.' સમજ મેં આયા ? પૂર્વ કા પુણ્ય-પાપ કા બંધ કી વર્તમાન સામગ્રી મિલી. વર્તમાન ક્ષણિક કુછ કાલ રહે વહ સામગ્રી આત્મા કો સુખ-દુઃખ દેને મેં ત્રીનકાલ મેં સમર્થ નહીં. બરાબર હૈ ?

મુમુક્ષુ :- કર્મ દુઃખ દેતે હેં.

ઉત્તર :- કોઈ દુઃખ દેતા નહીં. કર્મ ને કહાં દુઃખ દિયા ? વહ મૂઢ માનતા હૈ કિ, મુજે દુઃખ હુઆ. વહ તો અજ્ઞાન સે માનતા હૈ. ઉસકી માન્યતા કા દુઃખ હૈ. કર્મ કે કારણ સે નહીં, સામગ્રી કે કારણ નહીં. તત્ત્વ કી ખબર નહીં ઔર હમેં ધર્મ કરના હૈ, કહાં સે હોગા ? સાત તત્ત્વ ક્યા હૈ ? વહ તો અજીવતત્ત્વ, સંયોગ મેં અજીવ આયા. અજીવતત્ત્વ દુઃખદાયક હૈ ? પુણ્ય-પાપ કા બંધ અંદર મેં પડા વહ તો જડ હૈ. આત્મા કા લાભ હૈ ? ઔર જો શુભાશુભભાવ હુઆ વહ આસવ હૈ. સમજ મેં આયા ? ક્યા વહ આત્મા કો લાભદાયક હૈ ? શુભાશુભ પરિણામ સે લાભ માનના વહ ભી મિથ્યાત્વ, અજ્ઞાન, સ્વ-પર કા વિવેક કા અભાવ (હૈ). પુણ્ય-પાપ કા બંધ પડા ઉસમેં પુણ્ય ઠીક (હૈ), પાપ અઠીક હૈ ઐસી માન્યતા ભી અજ્ઞાન ઔર સ્વ-પર કે વિવેક બિના કી ચીજ હૈ. ઔર ઉસસે બાહ્ય સંયોગ મિલે ઉસકો સુખ-દુઃખ કા કારણ માનના વહ ભી મિથ્યાદૃષ્ટિ ભેદજ્ઞાન કે અભાવ સે માનતા હૈ.

ભેદજ્ઞાન હો કિ, યે તો પર ચીજ હૈ, મેં ઉસસે ભિન્ન હૂં, ભિન્ન ચીજ કો ભિન્ન ચીજ સુખ-દુઃખ ઉત્પન્ન કરા દૈ (ઐસી) ત્રીનકાલ મેં તાકત નહીં. ખબર નહીં, ખબર નહીં. સમજ મેં આયા ? ભાઈ ! અચ્છે પુત્ર હોં, અચ્છી લક્ષ્મી મિલે, શરીર અનુકૂલ મિલે વહ તો સુખ કા કારણ હૈ કિ નહીં ? બિલકુલ નહીં ?

પહાં તો પુણ્ય-પાપ કે ફલ મેં હર્ષ-શોક નહીં કરના, ઇતના શબ્દ લિયા. 'પુણ્ય-પાપ-ફલમાહિ, હરખ બિલખૌ મત ભાઈ' એક પદ મેં તો બહુત ભર દિયા (હૈ). ભાઈ ! ભગવાન ! તુમ આત્મા હો ના ! તો જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપ તેરી ચીજ હૈ ના ! પૂર્વ કા પુણ્ય-પાપ કે બંધન સે સંયોગ મિલે, તુજે ક્યા હર્ષ-શોક કરના હૈ ? વહ ચીજ કોઈ હર્ષ-શોક કરાતી હૈ ? હર્ષ-શોક કરના તેરા સ્વભાવ હૈ ? સમજ મેં આયા ?

હર્ષ-શોક કરના વહ મિથ્યાત્વભાવ હૈ.

તબ કોઈ કહે કિ, જ્ઞાની હોતા હૈ તો ઉસે ભી હર્ષ-શોક થોડા હોતા હૈ ના ? હોતા હૈ. લેકિન વહ હર્ષ-શોક પરપદાર્થ કે કારણ સે હોતા હૈ ઐસા નહીં માનતે, તો અનંત હર્ષ-શોક નહીં હોતા. આહા...! ભાઈ ! ધર્મી જીવ કો પ્રતિકૂલતા-અનુકૂલતા બાહર મેં આતી હૈ પરંતુ જ્ઞાની ઉસસે સુખ-દુઃખ નહીં માનતા, ઉસસે હર્ષ-શોક નહીં કરતે. અપની પર્યાય મેં કમજોરી સે થોડા હર્ષ-શોક હો જાયે વહ ચારિત્ર કા અલ્પ દોષ હૈ. ઔર પર કે કારણ સે મુજે સુખ-દુઃખ હુઆ વહ મિથ્યાત્વ કા અનંત દોષ હૈ. ઐસા કહતે હૈં, આહા...હા....! હૈ ? વહ ચારિત્રદોષ હૈ લેકિન અપની અસ્થિરતા કા દોષ હૈ.

(સમકિતી જ્ઞાની કો) સમ્યક્ ભાન હૈ કિ, મૈં તો આત્મા હૂં, શુદ્ધ ચૈતન્ય હૂં, પુણ્ય-પાપ કા ભાવ વિકાર હૈ. સંયોગ પૃથક હૈ. પ્રતિકૂલ સંયોગ આયા તો પ્રતિકૂલતા કે કારણ સમકિતી કો શોક નહીં હોતા. ૨૫ સાલ કા એક લડકા દો સાલ કી શાદી કે બાદ ગુજર ગયા, ઉસ સમય મેં ધર્મી જીવ હૈ ઉસે લડકા ગુજરા ગયા ઉસકા શોક નહીં હોતા, પર સે શોક નહીં હોતા. આહા...હા....! થોડા શોક હોતા હૈ વહ અપની કમજોરી સે હોતા હૈ તો વહ દોષ અલ્પ હૈ. આહા...હા....! બાત મેં ફર્ક (હૈ). ઉસ ચીજ સે મુજે દુઃખ હુઆ ઐસી માન્યતા કા પાપ, મિથ્યાત્વ કા અનંતગુના પાપ હૈ. સમજ મેં આયા ? દોનોં મેં ફર્ક હૈ, પાપ પાપ મેં ફર્ક હૈ. પકડ પકડ મેં ફર્ક હૈ. બિલ્લી ચૂહે કો પકડતી હૈ ઔર બિલ્લી અપને બચ્ચે કો પકડતી હૈ. (લેકિન) પકડ પકડ મેં ફર્ક હૈ.

ધર્મી જીવ અપના જ્ઞાનસ્વરૂપ આત્મા મૈં આનંદ હૂં, પૂર્વ કા કોઈ પાપ કે બંધન સે પ્રતિકૂલતા આઈ, નિર્ધનતા હો ગઈ, પુત્ર કા મર જાના, શરીર મેં રોગ હોના, ક્ષય રોગ આદિ હો જાના ઉસસે વે દુઃખ નહીં માનતે. સમ્યગ્દષ્ટિ-ધર્મી ઉસસે દુઃખ નહીં માનતે લેકિન અપની કમજોરી મેં સહનશીલતા કે અભાવ મેં થોડા શોક, દુઃખ આ જાતા હૈ વહ અલ્પ દોષ દશા હૈ.

મિથ્યાદષ્ટિ કો પ્રતિકૂલ સંયોગ મિલા (તો માનતા હૈ કિ) ઉસકે કારણ મૈં દુઃખી હૂં, વહ અનંતાનુબંધી કા મહાન પાપ દોષ હૈ. આહા...હા....! ખબર નહીં, અભી દોષ

કા માપ ક્યા હૈ ? તત્ત્વ કી ખબર નહીં કિ, પર તત્ત્વ મુજે દુઃખદાયક હૈ, ઐસા માનનેવાલા કો મિથ્યાત્વ ઔર અનંતાનબંધી કા પાપ હોતા હૈ. સમજ મેં આયા ? અનંત પાપ હોતા હૈ.

સમ્યગ્દષ્ટિ લડાઈ મેં હો, પુત્ર મર જાયે, લડાઈ મેં ભી ગયે હો, સમ્યગ્દષ્ટિ હેં, પુત્ર મર જાયે તો ઉસકા ઉન્હેં શોક નહીં હૈ. આ..હા...! પરદ્રવ્ય કે કારણ શોક નહીં હુઆ હૈ, હોતા નહીં હૈ. અપની પર્યાય મેં સહનશીલતા કી કમજોરી કે કારણ થોડા શોક આયા ઉસકા અત્મ બંધન હૈ. મિથ્યાદષ્ટિ, મેરા બડા લડકા મર ગયા ઇસલિયે મેં દુઃખી હુઆ, ઐસી દુઃખ કી દશા કા પરિણામ અનંત સંસાર કી વૃદ્ધિ કા કારણ પાપ હૈ. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ? બાત મેં ઐસા ફર્ક હૈ. પકડ પકડ મેં ફર્ક હૈ. અજાની પરચીજ કો દુઃખ કા કારણ માનતા હૈ વહ બડા પાપ હૈ. જાની પર કો દુઃખ કા કારણ માનતે નહીં. મેરી સહનશીલતા મેં કમજોરી હૈ ઇસલિયે મુજે થોડા દુઃખ, શોક આ જાતા હૈ, શોક આ જાતા હૈ, પર કે કારણ સે નહીં. ઇસ શોક કા આના અત્મ પાપ હૈ ઔર અજાની કો પર કે કારણ સે મુજે દુઃખ હુઆ વહ મિથ્યાત્વ કા અનંત સંસાર કા પાપ હૈ. સમજ મેં આયા ?

વૈસે સમ્યગ્દષ્ટિ ધર્મી જીવ કો પૂર્વ કે પુણ્ય કે કારણ ચક્રવર્તી પદ હો, છ ખંડ કા પદ હો. સમજ મેં આયા ? ૮૬ હજાર સ્ત્રી હો. સમજતે હેં (કિ), યે પર ચીજ હેં. મુજે સુખ કા કારણ હૈ નહીં. મેરા સુખ કા કારણ તો મેરા આત્મા હૈ. મેરે પાસ (હૈ), મેં આનંદમય હૂં, ઐસા સમ્યગ્દષ્ટિ ચૌથે ગુણસ્થાન મેં, અવિરતી સમ્યગ્દષ્ટિ ગૃહસ્થાશ્રમ મેં હો તો ભી ૮૬ હજાર સ્ત્રી ચક્રવર્તી કો હૈ... સમજ મેં આયા ? (લેકિન) સુખ કારણ નહીં માનતે. સુખ કા કારણ મેરા આત્મા હૈ. આનંદ તો મેરે પાસ હૈ લેકિન આસક્તિ કા થોડા રાગ હો જાતા હૈ, યે આસક્તિ કા દોષ-ચારિત્રદોષ અત્મ બંધન હૈ. આહા..હા...!

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- ઇસલિયે તો યહાં કહને મેં આતા હૈ. જાની-અજાની કા પ્રમાણ અંતર સે હૈ, બાહર સે હૈ નહીં. સમજ મેં આયા ?

‘ઋષભદેવ’ ભગવાન જબ કૈલાસ પર્વત ઉપર સે મોક્ષ પધારે તો ‘ભરતજી’

આખિર મેં દર્શન કરને કો ગયે ઔર ઇન્દ્ર ભી ઉપર સે આયે, ‘શકેન્દ્ર’ ઉપર સે આયે. ઉસકા મિત્ર હૈ ના ? ઔર દોનો ભગવાન કે ભગત હૈં. ભગવાન કો મોક્ષ પધારતે હુએ દેખા તો ‘ભરત’ ચક્રવર્તી કી આંખમેં સે આંસુચલે ગયે. આંસુ કી ધારા બહતી હૈ. અ..હો...! ભરતક્ષેત્ર કા સૂર્ય આજ અસ્ત હો ગયા, ઐસા રોતે હૈં. રોતે હૈં, કહતે હૈં ના ?

ઇન્દ્ર કહતે હૈં, અરે...! ‘ભરત’ ! આપ કો તો માલૂમ હૈ ના કિ, આપ તો ચરમશરીરી હૈં. ઇન્દ્ર કહતે હૈં કિ, આપકો ખબર હૈ, આપકો ચરમશરીર, આખીર કા શરીર હૈ. હમ તો ‘શકેન્દ્ર’ હૈં, હમેં મનુષ્ય કા એક અવતાર લેના પડેગા. સમકિતી હૈં, આત્મજ્ઞાની હૈં, આત્માધ્યાની (હૈં), દોનો, હાં ! ‘ભરત’ ચક્રવર્તી ભી આત્મજ્ઞાની હૈં ઔર ‘શકેન્દ્ર’ ભી આત્મજ્ઞાની સમકિતી હૈં. ભગવાન કો મોક્ષ જાતે હુએ દેખતે હૈં ઔર જબ રોતે હૈં, અરે...! પ્રભુ ! હમારા ભરતક્ષેત્ર કા સૂર્ય અસ્ત હો ગયા. આંસુ કી ધારા (ચલી). ઇન્દ્ર કહતે હૈં, ‘ભરત’ તુમહારા ચરમ શરીર હૈ ના ! તુમ તો ઇસી ભવ મેં કેવલ પાકર મોક્ષ જાનેવાલે હો. હમેં તો અભી સ્વર્ગ સે (જાકર) એક અવતાર કરના પડેગા. ‘ભરત’ કહતે હૈં, ઇન્દ્ર, ઇન્દ્ર ! મુજે માલૂમ હૈ. પર ચીજ કે કારણ મુજે રોના નહીં આયા. સમજ મેં આયા ? પર ચીજ કા વિરહ હુઆ ઇસલિયે રોના નહીં આયા, મેરી કમજોરી મેં ભગવાન કે પ્રતિ થોડા પ્રેમ હૈ, ઇતના કમજોરી કા પ્રેમ કા રોના આ ગયા હૈ. સમજ મેં આયા ? ફર્ક હૈ, રોને રોને મેં ફર્ક હૈ. આહા..હા...! (લોગોં કો) તત્ત્વ માલૂમ નહીં. જીવ ક્યા હૈ, પુણ્ય-પાપ ક્યા હૈ, બંધ ક્યા હૈ, ફલ ક્યા હૈ, ઇસ ફલ મેં સુખ-દુઃખ હોતા હૈ યા નહીં, માલૂમ નહીં. તત્ત્વ કી દષ્ટિ કા પતા નહીં ઔર ચલો હમેં ધર્મ હો જાયેગા. કહાં સે ધર્મ હોગા ? સંયોગ કે કારણ રોના નહીં આયા હૈ. અપની કમજોરી હૈ ના ! થોડા ચારિત્રદોષ હૈ. ભગવાન કે પ્રતિ ઇતના પ્રેમ હૈ. અપને કારણ થોડા રોના આયા. ઉસકા અત્ય બંધન હૈ. સમજ મેં આયા ?

અજ્ઞાની (કો ઐસા લગતા હૈ), ભગવાન ચલે ગયે, ઉનસે મુજે ધર્મ થા, વે થે તો મુજે ધર્મ હોતા થા, વે થે તો મુજે ધર્મ રહતા થા. ઐસી માન્યતા થી તો ઉસે જો દુઃખ હોતા હૈ વહ અજ્ઞાન કા દુઃખ હોતા હૈ. જ્ઞાની કો તો મેરા આત્મા

હૈ તો ધર્મ મુજ સે હૈ. મેરે શુભભાવ મેં, શ્રવણ મેં ભગવાન નિમિત્ત થે, ઉસકા અભાવ હો ગયા હૈ. તો જ્ઞાની કો થોડા શોક હોતા હૈ વહ અલ્પ ચારિત્રદોષ કા શોક હૈ. અજ્ઞાની કો શોક હોતા હૈ (વહ) પ્રતિકૂલ ચીજ દેખકર શોક કરતા હૈ તો અનંત પ્રતિકૂલત ચીજ કા ઉસે દ્વેષ આયા. ઐસે દ્વેષ મેં અનંત પાપ કા બંધન હોતા હૈ. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ? આહા...! તત્ત્વ કી ચીજ ઐસી હૈ.

ભેદવિજ્ઞાન જગ્યૌ જિન્હ કે ઘટ,

સીતલ ચિત્ત ભયૌ જિમ ચંદન.

રાગ ઔર પુણ્ય-પાપ કે વિકલ્પ સે મેરી ચીજ હી ભિન્ન હૈ. ઐસા સમ્યગ્દર્શન ગૃહસ્થાશ્રમ મેં પહલે હુઆ તો અનાદિ કી પર સે સુખ-દુઃખ કી માન્યતા થી વહ ટલ ગઈ, નાશ હો ગઈ. સમજ મેં આયા ? અપને આત્મા સે આનંદ હૈ ઔર અપની કમજોરી જિતના રાગ-દ્વેષ આતા હૈ ઉતના દુઃખ હૈ. વહ રાગ-દ્વેષ તો અનંતવૈ ભાગ મેં બહુત થોડા આતા હૈ. અજ્ઞાની કો ઇસકી ખબર નહીં. અજ્ઞાની તો પર કી પ્રતિકૂલતા (દેખતા હૈ તો માને કિ), અરે...! મેં દુઃખી. યે અનુકૂલતા હૈ તો સુખી (હું). ભાઈ ! શરીર મેં નિરોગતા હો. આપ સબ કા શરીર નિરોગ હૈ, મેરા શરીર સરોગ શરીર હૈ. ઇસલિયે હમ દુઃખી હૈ, આપ નિરોગ હૈ તો સુખી હૈ. મૂઢ હૈ. મહા મિથ્યાત્વ કા નયા પાપ બાંધતા હૈ. બરાબર હૈ ? ન્યાય મેં બરાબર હૈ કિ નહીં ? સમજ મેં આતા હૈ યા નહીં ?

અપને અલાવા કોઈ ભી પરપદાર્થ હો ઉસસે સુખ-દુઃખ કી માન્યતા, પર સે કરના ઉસકા નામ મિથ્યાત્વભાવ હૈ. બરાબર હૈ ? ઔર અપને આત્મા મેં આનંદ હૈ ઐસા ન માનકર પર ચીજ સે મુજે આનંદ મિલેગા, પર ચીજ સે મુજે દુઃખ હોગા ઉસકા નામ મિથ્યાદષ્ટિ કા અનંત સંસાર કા મહાન પાપ હૈ. આહા..હા...!

(પહાં) કહતે હૈં કિ, ‘ઉદય મેં જો સંયોગ પ્રાપ્ત હોં વે ભી ક્ષણિક સંયોગરૂપ સે આતે-જાતે હૈં...’ આતે-જાતે હૈં ઉસમેં તેરે (મેં) ક્યા આયા ? કહો, બરાબર હૈ ? ભાઈ ! કિસી કે પાસ કરોડ રૂપયે હોં ઔર કિસી કે પાસ દસ લાખ હો તો કરોડવાલા સુખી હૈ યા નહીં ? પર મેં કિસી કે પાસ પાંચ હજાર ઔર કિસી કે પાસ પાંચ

કરોડ (હૈં). તો સંખ્યા પર સે સુખકલ્પના હૈ ? મૂઢ હૈ. કૌન કહતા હૈ સંખ્યા પર સે સુખ હૈ ?

મુમુક્ષુ :- લોગ કહતે હૈં.

ઉત્તર :- લોગ તો મૂઢ હૈં. પાગલ કી હોસ્પિટલ મેં સબ પાગલ હૈં. પાગલ કી હોસ્પિટલ હૈ તો સબ પાગલ હૈં.

મુમુક્ષુ :- પાગલ કો તો બંદ કરકે રખતે હૈં.

ઉત્તર :- અજ્ઞાન સે બંધ હોતા હૈ યહાં યહ કહતે હૈં. દેખો ના ! એક શબ્દ મેં કિતના લિયા હૈ ! ભગવાન ! તુજે માલૂમ નહીં. પુણ્ય-પાપ કા ફલ તો સંયોગ કી પ્રાપ્તિ હૈ, ક્ષણિક ચીજ હૈ. ક્ષણિક ચીજ તુજે સુખ-દુઃખ કા કારણ નહીં. સમજ મેં આયા ? આહા..હા...!

‘જિતને કાલ તક વે નિકટ રહે...’ ક્યા ? પૂર્વ કા પુણ્ય-પાપ કા ફલ-અનુકૂલ-પ્રતિકૂલ જિતને કાલ નિકટ રહે. આત્મા મેં કહાં ચીજ ઘૂસ જાતી હૈ ? વહ તો દૂર હૈ. ‘ઉતને કાલ ભી વે સુખ-દુઃખ દેને મેં સમર્થ નહીં હૈં.’ સમજ મેં આયા ? જિતને કાલ પૂર્વ કે પુણ્ય-પાપ કે સંયોગ સે અનુકૂલ-પ્રતિકૂલ સામગ્રી રહી (ઉતને કાલ ભી) વહ ચીજ આત્મા કો સુખ-દુઃખ કા કારણ હૈ નહીં. સમજ સમજ મેં ફર્ક હૈ. ‘સમજ પીછે સબ સરલ હૈ, બિન સમજે મુશ્કેલ.’ સચ્ચા જ્ઞાન હુએ બિના અનંતકાલ પરિભ્રમણ કરકે મુનિપના લે લિયા. આયા ના ? ‘મુનિવ્રત ધાર અનંતબર ત્રિવક ઉપજાયો, પૈ આતમજ્ઞાન બિના, સુખ લેશ ના પાયો.’ ઉસકા ક્યા અર્થ હુઆ ? કિ, અનંતબાર મેં જિતની બાર નૌવીં ત્રૈવેચક ગયા, પંચ મહાવ્રત પાલે, અઘાઈસ મૂલગુણ પાલે વહ ક્યા હૈ ? સુખ નહીં, દુઃખ થા. ઐસા કહતે હૈં. ઉસકે અર્થ મેં આયા કિ નહીં

‘મુનિવ્રત ધાર અનંતબાર’ તો મુનિવ્રત ધારે તો વ્રત ધારણ કિયે થા યા નહીં ? વ્રત ધારે થે ના ? પંચ મહાવ્રત લિયે થા ના ? અઘાઈસ મૂલગુણ પાલે થે ના ? ‘મુનિવ્રત ધાર અનંતબર ત્રિવક ઉપજાયો, પૈ આતમજ્ઞાન બિના, સુખ લેશ ન પાયો.’ સુખ ન પાયા ઉસકા અર્થ ક્યા હુઆ ? કિ, દુઃખ પાયા. ક્યા આયા ઉસમેં ? હિસાબ કરના હૈ યા નહીં ? દુકાન પર ચાંદી કા હિસાબ કરતા હૈ યા નહીં ? ડૉક્ટરજી !

ઉસમેં ક્યા આયા ? ‘લેશ સુખ ન પાયા.’ ‘મુનિવ્રત ધાર અનંતબાર’ મુનિવ્રત – પંચ મહાવ્રત, અઘાઈસ મૂલગુણ શુભરાગ હૈ. ‘મુનિવ્રત ધાર અનંતબાર ઝિવક ઉપજાયો, પૈ આતમજ્ઞાન બિના, સુખ લેશ ન પાયો’ ઉસકા અર્થ ક્યા હુઆ ? કિ, મહાવ્રત કે પરિણામ શુભરાગ હૈં ઓર દુઃખરૂપ હૈં. ડોક્ટર ! દેખો ! ઉસમેં ક્યા લિખા હૈ ? લિખા હૈ કિ નહીં ? કૌન-સી ગાથા હૈ ? પાંચવીં, પાંચવીં ગાથા હૈ. ચૌથી ઢાલ કી પાંચવીં (ગાથા હૈ). ઉન્હોને બહુત ભર દિયા હૈ, ગાગર મેં સાગર ભર દિયા હૈ. દેખો !

કોટિ જન્મ તપ તપેં, જ્ઞાન બિન કર્મ ઝરેં જે;

જ્ઞાનીકે છિનમેં ત્રિગુપ્ત તેં સહજ ટરેં તે.

સહજ... સહજ.. જ્ઞાન કે ભાન મેં કર્મ સહજ હી ટલ જાતે હૈં. જ્ઞાનાનંદ મેં શુદ્ધ ચૈતન્ય હું, રાગાદિ મેરી ચીજ નહીં, એસે ભાન મેં કર્મ સહજ ટલ જાતે હૈં. ‘મુનિવ્રત ધાર અનંતબાર, ઝિવક ઉપજાયો’ મુનિવ્રત ના ? વ્રત યા અવ્રત ? વ્રત. વ્રત યાની ? અહિંસા, સત્ય, દત્ત, બ્રહ્મચર્ય ઓર અપરિગ્રહ પાંચ વ્રત અનંતબાર ધારે. લેકિન ‘નિજ આતમજ્ઞાન બિના, સુખ લેશ ન પાયો.’ આત્મા કા સુખ અંશ ભી નહીં પાયા. ઉસકા અર્થ ક્યા હુઆ ?

મુમુક્ષુ :- સંસાર કા સુખ પ્રાપ્ત કિયા.

ઉત્તર :- સંસાર કા સુખ યાની દુઃખ. બરાબર આયા હૈ કિ નહીં ? આહા...હા...! ‘છહ ઢાલા’ મેં તો થોડે મેં એસી ચીજ ભર દી હૈ. સાદી હિન્દી ભાષા મેં હૈ. સમજ મેં આયા કિ નહીં ?

આત્મા પુણ્ય-પાપ કે વિકલ્પ સે રહિત હૈ, એસા અનુભવ દષ્ટિ કિયે બિના તેરા પંચ મહાવ્રત, અઘાઈસ મૂલગુણ ભી દુઃખ કા કારણ હૈ, એસા કહતે હૈં. આત્મા કા લેશ સુખ ન પાયા તો દુઃખ પાયા. શુભાશુભભાવ દોનોં દુઃખરૂપ હૈં, સુખરૂપ હૈ નહીં. દૂસરી બાત. દેખો યહાં આયા ના ? ‘સુખ-દુઃખ દેને મેં સંયોગ સમર્થ નહીં હૈં.’ પરંતુ સુખ-દુઃખ કા કારણ તેરા વિકારી ભાવ (હૈ). સમજ મેં આયા ? વહ ચીજ નહીં. બહુત લક્ષ્મી મિલી, બાદશાહી હૈ, હમકો સુખ હુઆ. મૂઢ હૈ. પર સે સુખ હૈ તો તુને કલ્પના કી. પ્રતિકૂલતા હૈ તો હમ દુઃખી હૈં, ભૈયા ! નિર્ધન હો ગયે.

કુછ નહીં (હૈ), શરીર ઠીક રહતા નહીં, સ્ત્રી મર ગઈ, લડકે કો ક્ષય હો ગયા, લક્ષ્મી ચલી ગઈ, દુકાન જલ ગઈ, વીમાવાલા ડૂબ ગયા, ઉઘરાની ચલી ગઈ. જહાં પૈસે લેને થા વહાં સૂકા પડા. ઇસ સાલ તો હમ બહુત દુઃખી હૈં. મૂઢ હૈ. વહ તો પૂર્વ કે પાપ કા ફલ પ્રતિકૂલતા હૈ. વહ દુઃખ કા કારણ હૈ ? કિસને તુજે કહા ? દેખો !

‘વે નિકટ રહૈં ઉતને કાલ ભી વે સુખ-દુઃખ દેને મેં સમર્થ નહીં હૈં.’ હૈ ? ઉસમેં કિતના ભરા હૈ ! લેકિન સમજે, વિચાર કહાં કરના હૈ ? અબ કહતે હૈં, અંતિમ (બાત કરતે હૈં). ‘લાખ બાત કી બાત યહી, નિશ્ચય ઉર લાઓ.’ ઉસકી બાત કરતે હૈં. જૈનધર્મ મેં વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ પરમાત્મા, ઉનકે ધર્મ મેં ‘સમસ્ત ઉપદેશ કા સાર યહી હૈ કિ-શુભાશુભભાવ વહ સંસાર હૈ;...’ શુભભાવ હો યા અશુભભાવ હો. વે ખુદ કહતે હૈં,

લાખ બાતકી બાત યહી, નિશ્ચય આર લાઓ;

તોરિ સકલ જગ દંદ-ઈંદ, નિત આતમ ધ્યાઓ.

શુભાશુભભાવ ભી દંદ-ઈંદ હૈં. હૈ ? ભાઈ ! વે ‘છહ ઢાલા’ તો આપકે યહાં પહલે સે ચલતી હૈ.

મુમુક્ષુ :- ..

ઉત્તર :- તુમ સ્વીકાર તો કરતે નહીં.

મુમુક્ષુ :- તોતે કી ભાંતિ.

ઉત્તર :- તોતે કી ભાંતિ. બાત સચ હૈ.

લાખ બાતકી બાત યહી, નિશ્ચય આર લાઓ;

તોરિ સકલ જગ દંદ-ઈંદ, નિત આતમ ધ્યાઓ.

શુભાશુભભાવ હૈં વે ઈંદ હૈં, દંદ હૈં, વિકાર હૈ, દુઃખ હૈ. ઉનકો છોડકર ‘નિત આતમ ધ્યાઓ.’ દેખો ! હૈ ? ભગવાનઆત્મા શુભઅશુભભાવ હો ઔર અશુભ સે બચને કો શુભભાવ ભી આતા તો હૈ, લેકિન હૈ વહ બંધ કા કારણ. જગઈંદ કા કારણ હૈ. ઉસમેં જગત-સંસાર મિલેગા, આત્મા નહીં મિલેગા. આહા..હા..!

મુમુક્ષુ :- અર્થ નિકાલને કી આપકી રીત કોઈ અલગ હૈ.

ઉત્તર :- અર્થ નિકાલને કી રીત, આપ સબ નહીં બેઠે હૈં ? યે યુવાન હૈં, વકીલ હૈં કિ નહીં ? યહાં કે કહાં હૈ ? વે તો ‘કુચામણ’ કે હૈં, વકીલ હૈં. યુવાન હૈ, ઉસે યહ બાત જયતી હૈ કિ નહીં ? કહો, સમજ મેં આયા ? આપકો અર્થ કરના નહીં આયે તો કયા કરના ? યે ‘છહ ઢાલા’ તો બહુત કંઠસ્થ (કી) હૈ. અર્થ કરને આયે નહીં તો કયા કરના ? આહા..હા..! ઔર ઐસા અર્થ કરતે હૈં તો (દૂસરે લોગ) ભડકતે હૈં, અરે...! ઐસા હો ગયા. લેકિન સુન તો સહી, અંદર મેં વહી કહતે હૈં.

‘લાખ બાતકી બાત યહી, નિશ્ચય ઉર લાઓ;’ કા કયા અર્થ હુઆ ? કિ, શુભ-અશુભ પરિણામ યે સબ વ્યવહાર હૈ. ભાઈ ! અંદર શબ્દ મેં ઐસા કહતે હૈં, હાં ! તુજે બીચ મેં દયા, દાન કા શુભભાવ આતા હૈ લેકિન હૈ વ્યવહાર. વહ બંધ કા કારણ હૈ. આતા હૈ ભલે, શુભભાવ હોતા હૈ. ભક્તિ, દયા, દાન, પૂજા (કા ભાવ આતા હૈ) પરંતુ યે શુભભાવ પુણ્યબંધ કા કારણ હૈ. સમજ મેં આયા ? ‘લાખ બાતકી બાત યહી, નિશ્ચય ઉર લાઓ;’ શુભ-અશુભભાવ પૂર્વ મેં થા ઉસકા બંધ પડા, ઉસકા ફલ સંયોગ (મિલા), વર્તમાન શુભાશુભભાવ બંધ કા કારણ હૈ. ઉસકી દષ્ટિ છોડકર ભગવાનઆત્મા જ્ઞાનાનંદ શુદ્ધ સ્વરૂપ કી રુચિ લગાઓ, ઉસકી દષ્ટિ કરો, ઉસકા ધ્યાન કરો. વહી આત્મા કા સંવર, નિર્જરા ઔર મોક્ષ કા કારણ હૈ. દૂસરા કોઈ (કારણ) હૈ નહીં. ઉસમેં હૈ કિ નહીં ? અર્થ ભરે હૈં કિ નહીં ? કિ, ‘સોનગઢવાલે’ (અપના ઘર કા) નિકાલતે હૈં ? સમજ મેં આયા ? આહા..!

શુભાશુભભાવ સંસાર (હૈ). ઉસકા અર્થ નિશ્ચય નહીં. ‘ઇસલિયે ઉસકી રુચિ છોડકર,...’ સમજ મેં આયા ? શુભાશુભભાવ કી રુચિ છોડકર. તો કયા કરના ? શુભાશુભભાવ તો હોતે હૈં. ભગવાન ! તેરા હિત કરના હો તો ‘સ્વોન્મુખ હોકર...’ સ્વસન્મુખ. શુભાશુભભાવ હો ઉસકે સન્મુખ મેં રુચિ રખના વહ મિથ્યાત્વભાવ હૈ. વહ શુભાશુભભાવ ઔર દેહ કી, જડ કી ક્રિયા કા લક્ષ્ય કરકે ઉન્હેં અપના માનના મિથ્યાત્વ હૈ. તો કયા કરના ? ભગવાન ! દેહાદિ કી ક્રિયા જડ હૈ, ઉસકી તો શ્રદ્ધા છોડ દે કિ, મેરી ક્રિયા હૈ, ઐસા છોડ દે. પરંતુ શુભ-અશુભભાવ હૈં વે મુજે હિતકર હૈં ઐસી શ્રદ્ધા છોડ દે. આહા..હા..! ભાઈ ! પાપાબાઈ કા રાજ નહીં હૈ કિ જલ્દી સે મિલ જાયે. પોપાબાઈ કહતે હૈં ના ? કહો, સમજ મેં આયા ?

ક્યા કરના ? ‘લાખ બાતકી બાત યહી, નિશ્ચય ઉર લાઓ;’ ઇન શબ્દોં કી યહ વ્યાખ્યા હૈ. ‘લાખ બાતકી બાત યહી, નિશ્ચય ઉર લાઓ;’ ઉસકી વ્યાખ્યા (ચલતી હૈ). લાખ ક્યા કરોડ ઔર અનંત બાર. ચાર અનુયોગ, ભગવાનને કહે ચાર અનુયોગ—દ્રવ્યાનુયોગ, ચરણાનુયોગ, કથાનુયોગ, કરણાનુયોગ. સમજે ? સબ કા સાર ભગવાન કી વાણી મેં ઐસા આયા કિ, ભગવાન ! તુમ તો પૂર્ણાનંદ પ્રભુ હો ના ! પુણ્ય-પાપ વિકાર કી રુચિ છોડ, દેહ કી ક્રિયા મેરી હૈ ઐસી શ્રદ્ધા છોડ, ચૈતન્ય સન્મુખ હો ઔર અપને સન્મુખ મેં અપની પ્રતીતિ કરના ઉસકા નામ નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન હૈ. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ? દરકાર હી નહીં કી, ભાઈ ! ઐસે હી કલ સુધરે (લોગોં મે) ચલે ગયે. કામ કર દે, કિસી કા કર દે, કિસી કા સુધાર કર દે, બડે-બડે ભાષણ કરને. ધૂલ મેં કુછ નહીં હૈ. સહી હૈ યા નહીં ?

મુમુક્ષુ :- આપ કહો તો હાં હી કહની પડે.

ઉત્તર :- ના કહો તો ઉસકા ઉત્તર મિલેગા. ના કહો ના કિ, હમેં ઐસા નહીં બૈઠતા. તો ઉસકા ઉત્તર મિલે, ઉસમેં ક્યા હૈ ? દેખો ના, ઉસમેં લિખા હૈ ક્યા ? અપને તો શબ્દાર્થમેં સે નિકાલતે હૈં.

પુણ્ય-પાપ—ફલમાહિ, હરખ બિલખૌ મત ભાઈ;
યહ પુદ્ગલ પરજાય, ઉપજિ બિનસૈ ફિર થાઈ.
ઉપજે-વિનસે, જાયે, ઉપજે-વિનસે, જાયે ઉસમેં તુજે ક્યા હૈ ?
લાખ બાતકી બાત યહી, નિશ્ચય આર લાઓ;
તોરિ સકલ જગ દંદ-ઈંદ, નિત આતમ ધ્યાઓ.

‘દૌલતરામજી’ પંડિતને ગૃહસ્થાશ્રમ મેં રહકર ‘છહ ઢાલા’ બનાઈ. વે કહતે હૈં, ભગવાન ! હોં, ભાવ ભલે હોં, ઉસ ભાવ કી રુચિ છોડકર તેરા આત્મા આનંદ કી ખાન પડી હૈ. શુદ્ધ ચિદાનંદ પ્રભુ હૈ. ઉસમેં અંતર્મુખ હોકર રુચિ કરો, સાવધાની સે સ્વભાવ મેં લગ જાઓ. વહ તેરા મોક્ષમાર્ગ કા ધંધા હૈ ઔર ધર્મ હૈ. આહા..હા...! કઠિન બાત હૈ, ભાઈ !

હમારે ડોક્ટર ને યહાં સે પ્રશ્ન ક્રિયા થા. ‘રાજકોટ’. ‘અંજનચોર’! ‘અંજનચોર’ ને શંકા નહીં કી ઉસમેં મોક્ષ હો ગયા. દેખો ! એ..ઇ...! ડોક્ટર પલટ ગયે. ભાઈ !

વસ્તુસ્થિતિ હે ઉસે યથાર્થ સમજની ચાહિયે. યથાર્થ દષ્ટિ ઔર યથાર્થ જ્ઞાન બિના ચારિત્ર સચ્ચા હોતા નહીં. આ ગયા ના ? પહલે આયા થા ના ? ભાઈ ! ‘સમ્યગ્જ્ઞાન પવિત્રતા...’ ક્યા આયા થા ? તીસરી ઢાલ કી અંતિમ ગાથા હે. ૮૩ પન્ના હે. ‘સમ્યગ્દર્શન કે બિના જ્ઞાન ચારિત્ર કા મિથ્યાપના.’ ૧૭ વીં ગાથા હે, તીસરી ઢાલ. ‘મોક્ષમહલ કી પરથમ સીઢી, યા બિન જ્ઞાન ચરિત્રા;’ ‘યા બિન જ્ઞાન ચરિત્રા’ ‘સમ્યક્તા ન લહેં,...’ સચ્ચાપના, સમ્યગ્દર્શન બિના જ્ઞાન ઔર ચારિત્રપના સચ્ચા હોતા નહીં. તીસરી ઢાલ કી ૧૭ વીં ગાથા હે, ૮૩ પન્ના હે. ૮૦ ઔર ૩. સમજ મેં આયા ?

‘દૌલ’ સમજ સુન ચેત સયાને, કાલ વૃથા મત ખોવૈ;

યહ નરભવ ફિર મિલન કઠિન હે, જો સમ્યક્ નહિ હોવૈ.

સમજ મેં આયા ? યહ નરભવ ફિર નહીં મિલેગા, ભગવાન ! સમ્યગ્દર્શન કી પ્રાપ્તિ કર લો, ઉસકા પ્રયત્ન કરો. શુભાશુભભાવ કા પ્રેમ-રુચિ છોડો. હો, લેકિન સ્વભાવ કી રુચિ કરો તો સમ્યગ્દર્શન હોગા, નહીં તો ફિર સે ઐસા અવતાર મિલેગા નહીં. (વિશેષ કહેંગે...)

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ !)

